

TÜSKEVÁR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Tüskevár bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	7
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Építészeti útmutató	10
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzésre</i>	
5. Mai példák	21
6. Utcák, terek	22
7. Hirdetések, reklámtáblák	23
8. Impresszum	24

BEVEZETÉS

1

Tüskevár településképi arculati kézikönyvét azzal a céllal írtuk, hogy bemutassuk a Veszprém megyei község környezeti adottságaiból, történelmi és kulturális értékeiből fakadó értékeit, amelyek hozzájárultak a ma ismeretes arculatának kialakulásához. További feladatunk ezen értékek ismeretében segítséget nyújtani a településen építkezni vagy felújítani szándékozók számára, hogy a község arculatához igazodó építménnyel gazdagítsák Tüskevár külső megjelenését.

Szemléletformálás szükséges ahhoz, hogy mindez megvalósuljon. Ajánlott tudatosítani, hogy csakis úgy járulhatunk hozzá a településképhez illő építkezéshez-felújításhoz, ha a munkálatok során figyelembe vesszük a község építészeti hagyományait, eljárás módjait. Ekképp elősegíthető az utca illetve egész Tüskevár összképére történő pozitív ráhatás.

E kézikönyv nem tekinthető lezártnak, sokkal inkább számunk egy folyamatosan bővülő dokumentumnak. Támpont kívánunk lenni annak meghatározásában, hogy a település helyi természeti és építészeti hagyományait alapul véve mi számít helyes eljárási módnak, építőanyagnak, színnek stb. és mi kerülendő. A pozitív példákat a községben készült fotókkal valamint kiegészítő ábrákkal szemléltetjük, ugyanakkor a településen kerülendő alkalmazásokra is bemutatunk pár máshonnan hozott példát.

Bízunk benne, hogy minden érintett (leendő) tüskevári lakos számára hasznosnak bizonyul e településképi arculati kézikönyv!

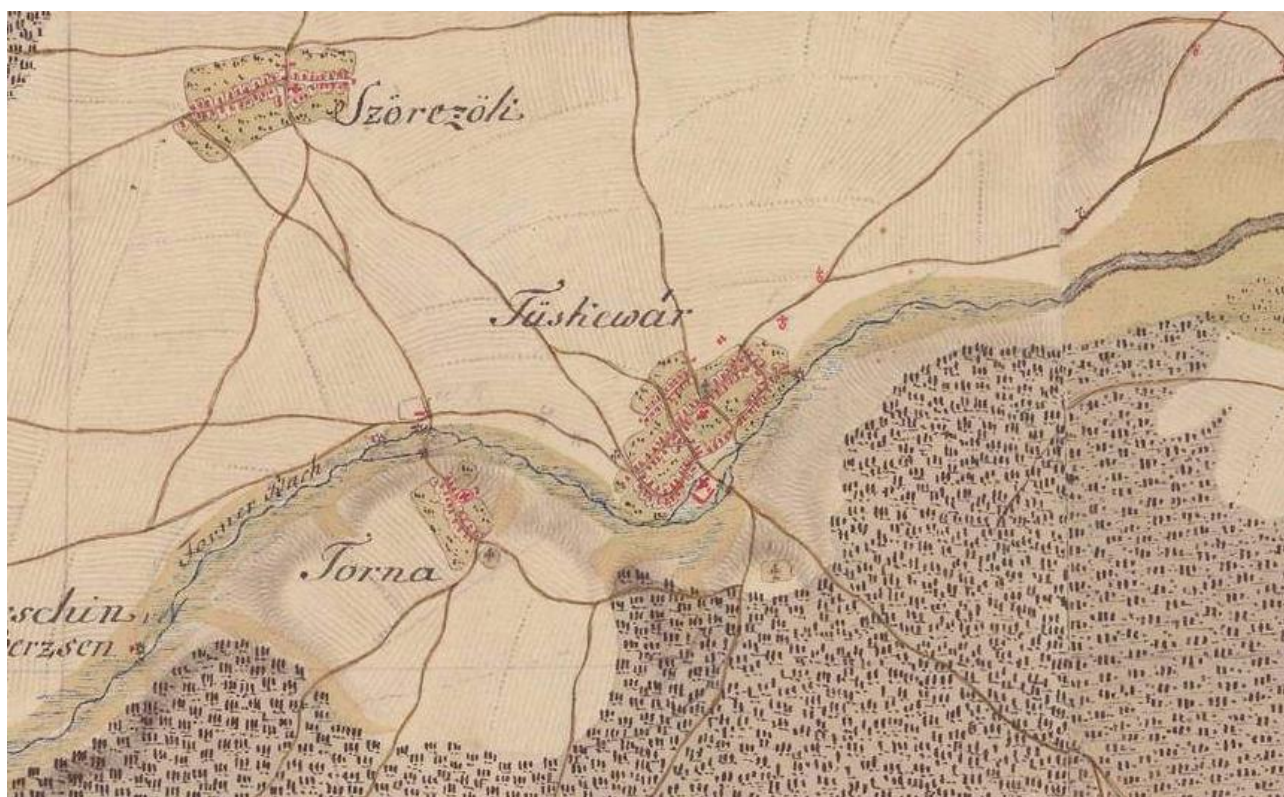

TÜSKEVÁR BEMUTATÁSA

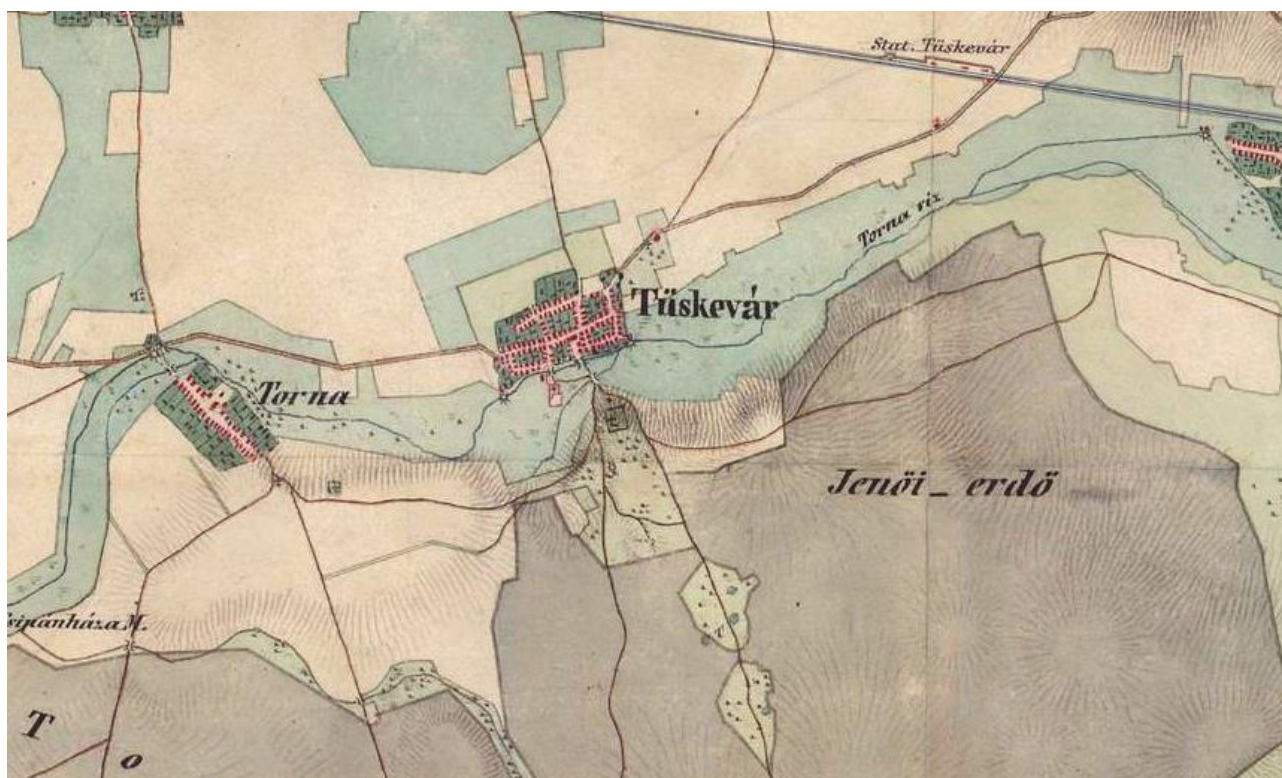
A Devecseri járás Torna-patakmenti települése 11 kilométerre helyezkedik el a járasszékhelytől közúton. Külterületén vasúti megállóval rendelkezik. Tüskevár eredeti nevén Nagyjenő volt, ami törzsi rendszer emlékét őrzi: lakóinak elődei a Jenő törzsből származott katonáskodásra is fogott jobbágyok voltak.

Már a római korban lakott terület volt, hiszen a község határában többek között cseréptörmelékek, épületdarabok, pénzérmék és szarkofágok kerültek a felszínre. Az államalapítást és a vármegyék megszervezését követően Veszprém vármegye része lett. A győri püspökség börtokába került, lakosai javarészt jobbágyok voltak. Somló várának védelmében állt a település. A hegyen gazdag szőlőkultúra volt, melyből Nagyjenőnek is kijutott. A falu és a Torna-patak között 1310-ben pálos kolostort alapítottak, mely 1786-ig fennmaradt. Először 1321-ben említette oklevél a községet, a XV. században mezővárosi rangra emelték.

A török időkben sorozatos harcok dúltak a település térségében. Mai nevének eredete 1657-re tehető, amikor a nagyjenői fegyveresek vezetője, Kovács Mihály a török ellen tüskével ellátott védelmi sáncokat építtetett. Vályi András geográfus-statisztikus a XVIII. század végén ekképp írta le a községet: „*magyar Mezőváros Veszprém Várm. földes Ura a' Győri Püspökség, lakosai katolikusok, fekszik Somlyó hegye alatt, a' hol szőlőket bírnak, egy felől Kis-Jenő, más felől Nagy-Jenő között; határja 2 nyomásbéli, követses, és homokos, leginkább rozstot terem, vagyon egy darab ligetes, és nyíres erdeje, határjának szűk volta miatt, szükségekre való gabonát, nagy munkájok után is alig termesztethetnek elegendőt.*”

1. térkép Az első katonai felmérés (1763-1787)

2. térkép A második katonai felmérés (1806-1869)

1851-ben Fényes Elek már így fogalmazott: „magyar m.v. Veszprém vmegyében, 810 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa homokos és kővecses. Szőlőket a somlói hegyen bir. Van darab ligetes és nyires erdeje, s több malma a Torna vizén. F. u. a győri püspök. Ut. post. Devecser.” A lakosság még ekkor is mezőgazdaságból és szőlőtermelésből élt, továbbá malomiparáról is híres volt. 1910-ben 1 193-an éltek Tüskeváron a népszámlálási adatok alapján. Az első világháborúban 25-en, a másodikban több mint 35-en veszítették életüket a településről. 2010-ben érintett volt a vörösiszap-katasztrófában, elsődlegesen a Torna-patak ökológiai pusztulása révén. A 2015-ös közigazgatási helynévkönyv alapján 574 fő volt Tüskevár lakosságszáma.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

A Torna-patak valamint a fontos nyugat-keleti kereskedelmi útvonal mentén való elhelyezkedés biztosította Túskevár fejlődését. E két tényezőnek illetve a kedvező domborzati viszonyoknak köszönhetően a község térbeli terjeszkedése, népességbéli gyarapodása lehetővé vált. Mint ahogy a katonai felmérések térképein is látszik, a patakot követő kereskedelmi útvonal két oldalán alakult ki a település, a ma ismert Túskevárt elkerülő 8-as főutat csak a XX. század első felében építették meg. A régi, Túskevár belterületén áthaladó útszakasz így tehermentesült, de a község főutcájaként megmaradt. A többutcás, szalagtelkes szerkezetű településen északnyugat-délkeleti irányban helyezkednek el nagyrészt a telkek, merőlegesen állnak az utcához képest. A lakóházak a telek-oldalhatárok mentén vannak, többségük a kerítés vonalában, előkert nélkül épült fel. A népi építészeti elemeket (oromzati kéménylyukak, kontyolt nyeregtető, hátsó kert irányába történő épülethosszabbítás stb.) magukon hordozó lakóházak helyenként még előfordulnak. A „vidéki panelnek” is nevezett kockaházak a szocializmus „vívmányai”. Jellemzőjük, hogy a régi hagyományokkal szakítván sematikus, leegyszerűsített formákat alkalmaztak, mint például a sátortetőt, a négyzetes alaprajzot, rendszerint két háromosztatú ablakot az utcafronton, és kis elő- és/vagy oldalkertet.

Kisboldogasszony templom

A műemlék római katolikus templom 1762-67-ben épült barokkstílusban. Főoltárképe Franz Anton Maulbertsch műve, a sixtusi Madonna másolata.

Szent Izidor és Szent Vendel kápolna

A kápolna 1880-ban épült a település határában. Itt szentmisét csak Vendel napokon tartanak.

Nepomuki Szent János szobor

Természeti értékei

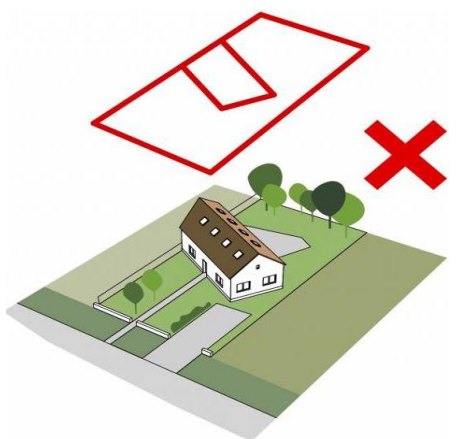
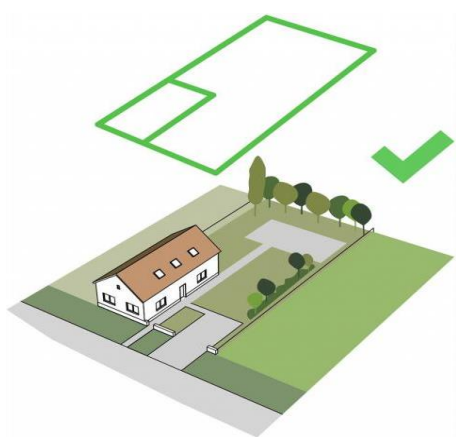
Tüskevár közelében emelkedik a Marcal-medence keleti szélén található 431 méter magas vulkáni tanúhegy, a Somló. Nevét onnan kapta, hogy egykor szinte teljes egészében som fedte.

A falu déli házsoraitól alig 100 méterre találjuk a 8-10 méter magas Temető-dombot, ahol jól láthatóak a Marcal-medence pliocénkori feltöltődésének nyomai, a kagylók, csigák összetöredezett darabjai. A domb oldalában denevérek és gyurgyalagok tanyáznak.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Egy település jellegét a természeti és az ember által alkotott elemek határozzák meg. Az épületek használatuk során a végső elhasználódásig számtalan átalakításon és felújításon mennek át. Minden falu és város rendelkezik olyan sajátos, csak az adott településre jellemző vonásokkal, amelyek a történelem során örökölt elemek, és amelyeket napjaink folyamatos építészeti tevékenysége alakít. Ezek megőrzése, a jellegvédelem, az egyedi arculat megőrzése a települések számára fontos feladatot jelent. Ezeket a helyi értékeket a településtervezés minden szakaszában figyelembe kell venni.

TELEPÍTÉS

A község Veszprém megyében található a Somló hegytől néhány kilométerre, a 8-as számú főút mentén. Jelenlegi lakosai száma 600 fő.

Az oldalhatáron álló beépítés a jellemző, a telken belüli elhelyezkedés pedig az utcára merőleges rendszerű.

Nagyrészt elő- és oldalkertes beépítés a jellemző. Ezt a rendszert folytatni és alkalmazkodni javasolt.

Adott tengelytől indokolatlanul elforgatni és nagyobb mértékben hátra húzni az épületeket kerülendő.

Az egyvonalban lévő házak adják a harmonikus utcaképet. Nem javasolt jelszerű lakóházat tervezni.

Az ábrák példák lehetnek a településen megfelelő telepítésre. Az utcától azonos távolságra lévő házak, eltérő tetőforma esetén is harmonikus utcaképet eredményeznek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A faluban a családiházak tetőhajlásszögei szinte kivétel nélkül azonosak. Átlagosan 40 fok körüli szöget zárnak be.

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas illetve túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a település utcaképebe.

MAGASSÁG

Az épületek magassága közel azonos. A központban előfordul több szintes, de legjellemzőbb a földszintes magas tetős családiház.

A meglévő épületek közé ékelődő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek az utcaképebe.

Településről vett példa a földszintes családiház magasságára és tetőhajlásszögére.

TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák egyszerű nyereg- vagy sátoztetők.

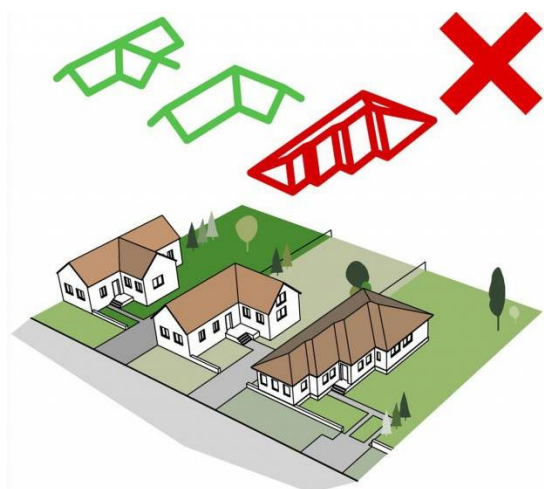
Új ház tervezésénél a szomszédok figyelembevételével kell illeszkedni a környezethez.

A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület.

A hazai gyökerek nélküli „mediterrán” stílusú házak tervezése kifejezetten nem ajánlott Tüskevár építészetébe.

Példa a településen a faluhoz illeszkedő tetőformára.

Példa megfelelő színhasználatra. Javasolt a fehér vagy tört fehér vakolat használata, sötét színű faablakkal.

SZÍNEK

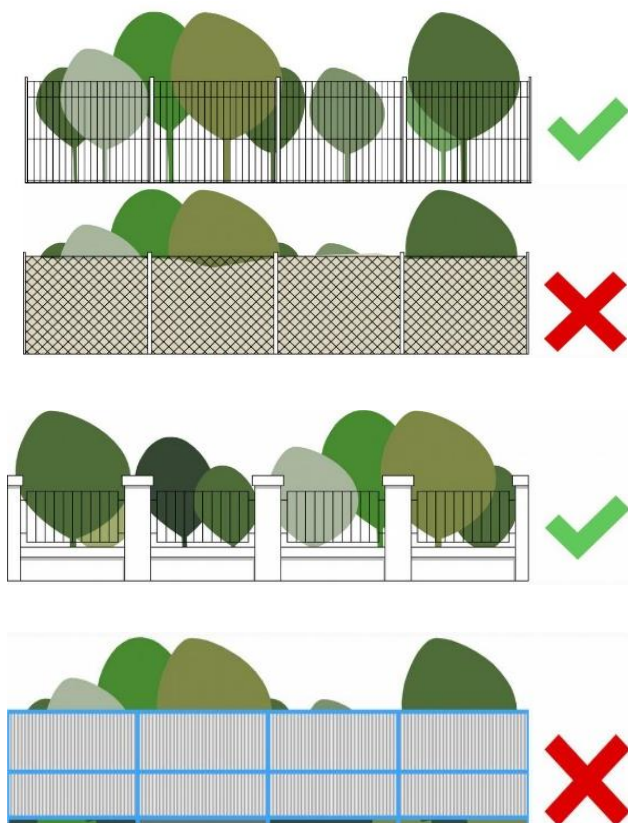
A homlokzatok színvilága változatos. Ezt lehet erősíteni, azonban vigyázni kell az élénk színekkel, melyek egyébként is hamarabb halványulnak az időjárás hatására. Igyekeznünk kell a meglévő színvilághoz illeszkedni, például fehérrel, világos földszínekkel vagy pasztellszínekkel.

Kerülendők a rikító fémlemezfedések és természetellenes színek és burkolatok.

Példa a kerülendő színhasználatra.

KERÍTÉS

Az egész településen az áttört kerítések az elfogadhatók. A tömör vagy nem átlátható felületű megoldások idegenek.

A teljesen áttört drótfonatos kerítést utcafronton próbáljuk kerülni.

Sok helyen megjelenik a tömör léckerítés lábazattal vagy lábazat nélkül.

Az épített, tömör kerítés elfogadható, követhető, tekintettel a beépítési módra. A tömör kerítéseket célszerű a ház színével egyező színű vakolt, esetleg téglafelülettel ellátni, felújítani. A kezeletlen felületű betonelemes tömör kerítés kerülendő vagy színezéssel javasolt. A színhasználat pasztellszínekkel, a ház színével megegyező, harmonizáló formában javasolt.

Javasolt példák a településre javasolt kerítésre.

KERTEK

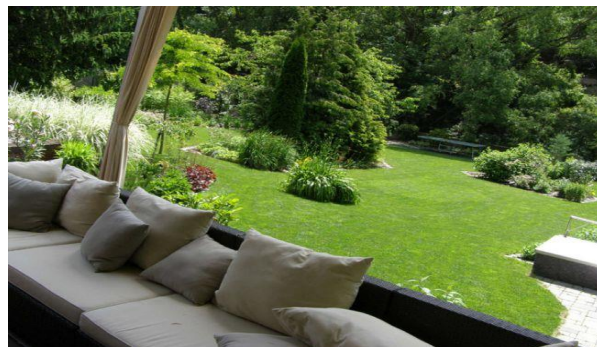
Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkertek részek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

Pihenőkert, udvar

A településeken a hátsó területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet: az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból a cserép, nád, természetes pala tetőhéjalás javasolt.

Terek burkolásához javasolt a beton helyett a térkő használata.

Kerülendő a településképi és egészségi szempontból is káros hullámpala.

ÉRKÉLYEK, TORNÁCOK

A település nép építészeti hagyományait a fellelhető régi házak alapján tudjuk beazonosítani. A magyar parasztházak tornácos kialakítása általános jelenség, de minden térségnek van egyedi ismérve. A helyi hagyományos építészeti karaktert a vakolt, oromfalas, nyeregtetős épülettípus jellemzi, melynek oldalán nyitott tornác is végig futhat. Az utcavonalra kihúzott főépületet a telek hátsó része felé melléképületek sora követte.

A képek a településen készültek. Példák a nép parasztház típusokra. Sok épület erősen felújításra szorul, de még így is őrzik az építészeti értéket.

AJTÓK, ABLAKOK

A képen látható példák javaslatok a falu utcaképehez illeszkedő kapukra és nyílászáró megoldásokra.

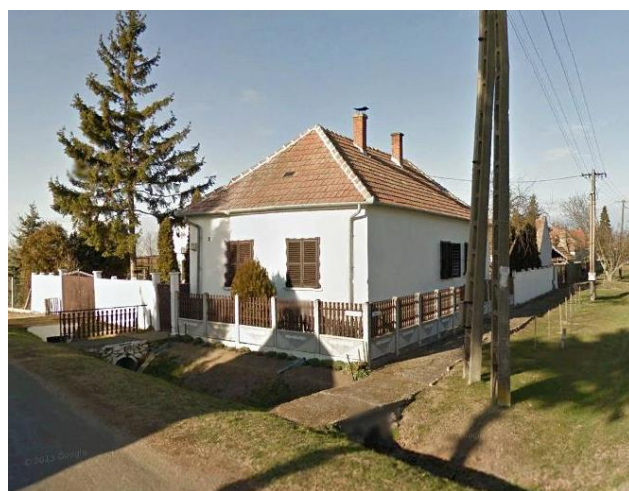
Ajánlott elsősorban a fa ablak és ajtó beépítése. Színvilágában lehet fehér, barna vagy esetleg sötétzöld.

A képek nem a településen készültek.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A lakóházak közül fennmaradt néhány hagyományos épület a XX.század elejéről, melyek településképi szempontból értéket képviselnek. A faluban meglévő épületállomány alapján megállapítható hogy a régi népi jellegű házak homlokzat kialakítására a fehér vagy világos színű vakolat a jellemző. Az utca felőli homlokzaton két hagyományos osztású fa ablak van zsalugáterrel. Az oromzaton általában visszafogott díszítő motívumok, melyek színben eltérnek a homlokzat alap színétől.

A településen fellelhető romos állapotú, de építészeti értékét képviselő épületeket érdemes hagyományörző jelleggel felújítani.

MAI PÉLDÁK

Amennyiben régi ház bővítését tervezzük, településképi szempontból javasolt az utcai homlokzat megtartása. A népi építészet alkotásai, melyek arányrendszere, a szomszéd épületek egymásra figyelő, egyszerű épületei a mai épületek tervezői számára is példát mutatnak. Nagyobb méretű épületrész vagy nyílászáró az udvar felé, lehetőség szerint az utca felől semleges homlokzati anyaggal burkolva legyen kialakítva. Tartsuk meg a tornácos alaprajzot és jelenjen meg hagyományosan a fa, mint építőanyag vagy akár burkolat.

Az itt bemutatott példák más településekről származnak. Azt hivatottak reprezentálni, hogyan valósítható meg a mai kor elvárásainak megfelelően régi hagyományokra épülő családi ház.

UTCÁK, TEREK

Tüskevár nagyon szép és rendezett utca képet mutat. Centruma a Kossuth Lajos utcán van. Itt található a Polgármesteri hivatal és a Római katolikus templom. A Római Katolikus templom a környék egyik legszebb barokk stílusú temploma.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A településközponti részeken a hagyományos cégek elhelyezése javasolt.

A színes, nagyméretű molinók és reklámtáblák kerülendők.

IMPRESSZUM

TÜSKEVÁR KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Tüskevár honlapcíme: www.tuskevar.hu

Tüskevár e-mail címe: polgarmester@tuskevar.hu

Tüskevár postai címe: 8477 Tüskevár, Kossuth L. utca 48.

Telefon: +36 88/259-101

Polgármester: Molnár Levente Tibor

Főpítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: tuskevar@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Bujáki Bence

SZÖVEG: Németh István, Kovács Krisztián

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Tüskevár, 2017. december 08.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.